

Dionisie Areopagitul

DESPRE NUMELE DIVINE • TEOLOGIA MISTICĂ

Ediție bilingvă

Traducere din limba greacă, introducere, note,
glosar de termeni și bibliografie de Marilena Vlad

POLIROM
2018

Cuprins

<i>Introducere</i>	7
Despre numele divine.	49
Teologia mistică	245
<i>Note</i>	263
<i>Glosar de termeni greceşti</i>	325
<i>Bibliografie</i>	335

16. Am ordonat iubirile cele multe, dar care sunt dintr-una singură, spunând pe rând care sunt cunoașterile și puterile iubirilor din lume și a celor supra-lumești, pe care – conform scopului dat discursului nostru – le depășesc ordinile și dispunerile iubirilor intelective și intelibile, deasupra cărora stau iubirile inteligibile în sine și iubirile dumnezeiești ale celor cu adevărat frumoase de acolo, pe care și noi le-am lăudat în mod corespunzător. Acum însă, reluându-le pe toate, să le concentrăm împreună în iubirea cea una și repliată, care este Tatăl acestora toate și, pornind de la cele multe, să le reunim mai întâi în două puteri iubitoare, pe care le domină și le conduce în mod total cauza nerelativă²⁵⁹ a iubirii totale de dincolo de toate, spre care tinde întreaga iubire a tuturor ființărilor, potrivit naturii fiecăreia dintre ființări.

17. Iar acum, după ce le-am strâns pe acestea din nou împreună în unu, să spunem că există o putere unică și simplă, care se mișcă pe sine într-o combinare unitară: de la bine și până la ultima dintre ființări, și iarăși, de la aceea, trecând succesiv prin toate, până la binele însuși, ea se mișcă pe sine în mod circular, de la ea însăși, prin ea însăși și până la ea însăși, și se desfășoară înspre ea însăși mereu în mod identic.

18. Totuși, cineva ar putea spune: dacă cel frumos și bine este iubit, dorit și îndrăgit de toate, căci, aşa cum s-a spus, chiar și neființa tinde spre el și râvnește să fie cumva în el, iar el este cel care dă formă chiar și celor lipsite de formă, și dacă despre el se afirmă chiar și neființa și el este neființă în mod supra-ființial, atunci cum se face că mulțimea demonilor nu dorește frumosul și binele, ci, fiind înclinață spre materie – după ce a căzut din îngereasca identitate a doririi binelui –, este cauza tuturor relelor, atât pentru sine, cât și pentru celealte lucruri despre care spunem că se dovedesc a fi rele? Sau, în general, cum se face că speța demonilor, deși este produsă din bine, nu are forma

ἀποπεπτωκυῖα κακῶν ἀπάντων αἰτία καὶ ἑαυτῇ καὶ τοῖς
ἄλλοις, ὅσα κακύνεσθαι λέγεται; Πῶς δὲ ὅλως ἐκ τάγαθοῦ
παραχθὲν τὸ δαιμόνιον φῦλον οὐκ ἔστιν ἀγαθοειδὲς ἢ πῶς
ἀγαθὸν ἐκ τάγαθοῦ γεγονὸς ἡλλοιώθη; Καὶ τί τὸ κακῦναν
163 αὐτὸ | καὶ ὅλως τί τὸ κακόν ἔστι, καὶ ἐκ τίνος ἀρχῆς ὑπέστη,
καὶ ἐν τίνι τῶν ὄντων ἔστιν; Καὶ πῶς ὁ ἀγαθὸς αὐτὸ^ν
παραγαγεῖν ἡβουλήθη, πῶς δὲ βουληθεὶς ἡδυνήθη; Καὶ εἰ
ἔξ ἄλλης αἰτίας τὸ κακόν, τίς ἐτέρα τοῖς οὖσι παρὰ τάγαθὸν
αἰτία; Πῶς δὲ καὶ προνοίας οὕσης ἔστι τὸ κακὸν ἢ γινόμενον
ὅλως ἢ μὴ ἀναιρούμενον, καὶ πῶς ἐφίεται τι τῶν ὄντων
αὐτοῦ παρὰ τάγαθόν;

<19> Ταῦτα μὲν οὖν ἵσως ἐρεῖ τοιόσδε ἀπορῶν λόγος,
ήμεις δὲ ἀξιώσομεν αὐτὸν εἰς τὴν τῶν πραγμάτων ἀλήθειαν
ἀποβλέπειν καὶ πρῶτον γε τοῦτο εἰπεῖν παρρησιασόμεθα·
Τὸ κακὸν οὐκ ἔστιν ἐκ τάγαθοῦ, καὶ εἰ ἐκ τάγαθοῦ ἔστιν,
οὐ κακόν, οὐδὲ γὰρ πυρὸς τὸ ψύχειν οὔτε ἀγαθοῦ τὸ μὴ
ἀγαθὰ παράγειν. Καὶ εἰ τὰ ὄντα πάντα ἐκ τάγαθοῦ, φύσις
γὰρ τῷ ἀγαθῷ τὸ παράγειν καὶ σώζειν, τῷ δὲ κακῷ τὸ
φθείρειν καὶ ἀπολλύειν, οὐδέν ἔστι τῶν ὄντων ἐκ τοῦ κακοῦ.
Καὶ οὐδὲ αὐτὸ ἔσται τὸ κακόν, εἴπερ καὶ ἑαυτῷ κακὸν εἴη.
Καὶ εἰ μὴ τοῦτο, οὐ πάντη κακὸν τὸ κακόν, ἀλλ' ἔχει τινὰ
τάγαθοῦ, καθ' ἣν ὅλως ἔστι, μοῖραν. Καὶ εἰ τὰ ὄντα τοῦ
καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ ἐφίεται καὶ πάντα, ὅσα ποιεῖ, διὰ τὸ
δοκοῦν ἀγαθὸν ποιεῖ καὶ πᾶς ὁ τῶν ὄντων σκοπὸς ἀρχὴν
ἔχει καὶ τέλος τάγαθόν, οὐδὲν γὰρ εἰς τὴν τοῦ κακοῦ φύσιν
ἀποβλέπον ποιεῖ, ἀ ποιεῖ, πῶς ἔσται τὸ κακὸν ἐν τοῖς οὖσιν
ἢ ὅλως ὃν τῆς τοιαύτης ἀγαθῆς ὀρέξεως παρηρημένον;

Καὶ εἰ τὰ ὄντα πάντα ἐκ τάγαθοῦ καὶ τάγαθὸν ἐπέκεινα
τῶν ὄντων, ἔστι μὲν ἐν τάγαθῷ καὶ τὸ μὴ ὃν, τὸ δὲ κακὸν
οὔτε ὃν ἔστιν, εἰ δὲ μὴ οὐ πάντη κακόν, οὔτε μὴ ὃν, οὐδὲν
γὰρ ἔσται τὸ καθόλου μὴ ὃν, εἰ μὴ ἐν τάγαθῷ κατὰ τὸ
164 ὑπερούσιον λέγοιτο. Τὸ μὲν οὖν ἀγαθὸν ἔσται καὶ | τοῦ

binelui, sau cum s-a schimbat ea dacă a fost făcută bună și de la bine²⁶⁰? Și ce este însuși faptul de a face rău și, în general, ce este răul, din care principiu a fost înființat și în care dintre ființări se află el? Și cum a vrut binele însuși să îl producă, iar dacă a vrut, cum a putut să îl producă? Și dacă răul este din altă cauză, ce altă cauză a ființărilor mai există în afară de bine? Dar, dacă există providență, atunci cum există răul, sau, în general, cum a apărut el, sau de ce nu este distrus, și cum tinde vreuna dintre ființări înspre rău în loc să tindă spre bine?

19. Iată ce ar putea spune cineva, punându-ne în dificultate cu un astfel de discurs; însă noi îi cerem să privească spre adevărul lucrurilor și ne vom încumeta în primul rând să spunem acest lucru: răul nu este de la bine, iar dacă este de la bine, atunci nu este rău²⁶¹, căci nu este treaba focului să răcească și nici a binelui să producă cele ce nu sunt bune. Dar, dacă toate ființările vin de la bine, deoarece natura binelui este aceea de a produce și de a salva, iar a răului este de a distruge și de a nimici, atunci nici una dintre ființări nu este de la rău. Și nici măcar răul însuși nu va fi, dacă ar fi rău și pentru el însuși. Iar dacă nu este aşa, atunci nici răul nu este complet rău, ci are o parte bună, prin care el există efectiv. Dar, dacă ființările doresc frumosul și binele și fac tot ce fac deoarece li se pare bun, iar orice intenție a celor ce sunt își are începutul și sfârșitul în bine – căci nu fac nimic din ce fac privind spre natura răului –, atunci cum va fi răul în cele ce sunt, sau cum va fi în genere, dacă este lipsit de această dorință bună?

Iar dacă toate ființările sunt din bine, iar binele este dincolo de ființări, atunci chiar și neființă este, fiind în binele însuși²⁶²; în schimb, răul nu este nici ființă, căci atunci nu ar fi cu totul rău, dar nu este nici neființă, căci neființă totală nu va fi nimic, decât dacă spunem că este în binele însuși, în mod supra-ființial. Pe de o parte, binele va fi așezat cu mult înaintea ființei simple și a neființei. Pe de

ἀπλῶς ὄντος καὶ τοῦ μὴ ὄντος πολλῷ πρότερον ὑπεριδρυμένον. Τὸ δὲ κακὸν οὔτε ἐν τοῖς οὖσιν οὔτε ἐν τοῖς μὴ οὖσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ μὴ ὄντος μᾶλλον ἀλλότριον ἀπέχον τάγαθοῦ καὶ ἀνουσιώτερον.

Πόθεν οὖν ἔστι τὸ κακόν; Εἴποι τις. Εἰ γὰρ μὴ ἔστι τὸ κακόν, ἀρετὴ καὶ κακία ταύτων καὶ ἡ πᾶσα τῇ ὄλη καὶ ἡ ἐν μέρει τῇ ἀνὰ λόγον ἥ οὐδὲ τὸ τῇ ἀρετῇ μαχόμενον ἔσται κακόν.

Καίτοι ἐναντία σωφροσύνη καὶ ἀκολασία καὶ δικαιοσύνη καὶ ἀδικία. Καὶ οὐ δήπου κατὰ τὸν δίκαιον καὶ τὸν ἄδικόν φημι καὶ τὸν σώφρονα καὶ τὸν ἀκόλαστον, ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς ἔξω φαινομένης τοῦ ἐναρέτου πρὸς τὸν ἀντικείμενον διαστάσεως ἐν αὐτῇ πολλῷ πρότερον τῇ ψυχῇ καθόλου διεστήκασι τῶν ἀρετῶν αἱ κακίαι καὶ πρὸς τὸν λόγον τὰ πάθη στασιάζει καὶ ἐκ τούτων ἀνάγκη δοῦναι τι τῷ ἀγαθῷ κακὸν ἐναντίον. Οὐ γὰρ ἔαυτῷ τάγαθὸν ἐναντίον, ἀλλ' ὡς ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς καὶ ἐνὸς ἔκγονον αἵτιον κοινωνίᾳ καὶ ἐνότητι καὶ φιλίᾳ χαίρει.

Καὶ οὐδὲ τὸ ἔλαττον ἀγαθὸν τῷ μείζονι ἐναντίον, οὔτε γὰρ τὸ ἥττον θερμὸν ἥ ψυχρὸν τῷ πλείονι ἐναντίον. Ἐστιν οὖν ἐν τοῖς οὖσι καὶ ὅν ἔστι καὶ ἀντιτέθειται καὶ ἡναντίωται τάγαθῷ τὸ κακόν. Καὶ εἰ φθορὰ ἔστι τῶν ὄντων, οὐκ ἐκβάλλει τοῦτο τοῦ εἶναι τὸ κακόν, ἀλλ' ἔσται καὶ αὐτὸ ὅν καὶ ὄντων γενεσιονργόν. Ἡ οὐχὶ πολλάκις ἡ τοῦδε φθορὰ τοῦδε γίγνεται γένεσις; Καὶ ἔσται τὸ κακὸν εἰς τὴν τοῦ παντὸς συμπλήρωσιν συντελοῦν καὶ τῷ ὅλῳ τὸ μὴ ἀτελὲς εἶναι δι’ ἔαυτὸ παρεχόμενον.

<20> Ἐρεῖ δὲ πρὸς ταῦτα ὁ ἀληθῆς λόγος, ὅτι τὸ κακόν,
165 ἥ κακόν, | οὐδεμίαν οὐσίαν ἥ γένεσιν ποιεῖ, μόνον δὲ κακύνει καὶ φθείρει τὸ ἐφ’ αὐτῷ τὴν τῶν ὄντων ὑπόστασιν. Εἰ δὲ γενεσιονργόν τις αὐτὸ εἶναι λέγοι καὶ τῇ τούτου φθορᾷ τῷ ἔτερῳ διδόναι γένεσιν, ἀποκριτέον ἀληθῶς· Οὐχ ἥ

altă parte, răul nu este nici în ființări, nici în cele ce nu sunt, ci el este mai instrăinat de bine și mai lipsit de ființă decât însăși neființă²⁶³.

Dar atunci, ar putea spune cineva, de unde este răul²⁶⁴? Căci, dacă nu există răul, atunci virtutea și răutatea sunt identice – atât virtutea toată cu răutatea întreagă, cât și virtutea particulară cu răutatea corespunzătoare –, iar ceea ce luptă împotriva virtuții nu va fi răul.

Totuși, moderația și nestăpânirea sau dreptatea și nedreptatea sunt contrarii. Și nu mă refer numai la cel drept și la cel nedrept sau la cel moderat și la cel nestăpânit, ci – cu mult înainte de a se arăta deosebirea exterioară dintre cel virtuos și cel opus –, în sufletul însuși, cele rele se deosebesc în genere de virtuți, iar pasiunile se împotrivesc rațiunii, și de aceea este necesar să admitem un rău opus binelui. Căci binele nu este opus lui însuși, ci el se bucură de comuniune, de unime și de prietenie, deoarece vine de la un singur principiu și este născut dintr-o singură cauză.

Și nici măcar binele mai mic nu este contrar binelui mai mare, căci nici căldura mai mică sau răceala mai mică nu este opusă celei mai mari. Așadar, răul este în ființări și este existent și se împotrivește și se opune binelui²⁶⁵. Chiar dacă răul este distrugerea celor ce sunt²⁶⁶, totuși, acest lucru nu scoate răul în afara ființei, ci el însuși va fi ceva existent și generator al ființărilor. Căci distrugerea unui lucru nu este de multe ori generare a altui lucru? Astfel, răul va contribui la completitudinea totalui și, datorită lui, întregul nu este incomplet.

20. La acestea, discursul adevărat va răspunde că răul, în măsura în care este rău, nu produce nici o ființă și nici o generare, ci el doar face rău în jurul lui și distrugе realitatea ființărilor. Dacă s-ar spune că este generator și că, prin distrugerea unui lucru, generează alt lucru, atunci trebuie să răspundem în mod adevărat: el nu generează în măsura în care distrugе, ci, ca distrugere și rău, el doar distrugе și

φθείρει, δίδωσι γένεσιν, ἀλλ' ἢ μὲν φθορὰ καὶ κακόν, φθείρει καὶ κακύνει μόνον, γένεσις δὲ καὶ οὐσία διὰ τὸ ἀγαθὸν γίγνεται, καὶ ἔσται τὸ κακὸν φθορὰ μὲν δι' ἑαυτό, γενεσιουργὸν δὲ διὰ τὸ ἀγαθὸν καί, ἢ μὲν κακόν, οὔτε ὅν οὔτε ὄντων ποιητικόν, διὰ δὲ τὸ ἀγαθὸν καὶ ὅν καὶ ἀγαθὸν ὅν καὶ ἀγαθῶν ποιητικόν. Μᾶλλον δὲ οὐδὲ γὰρ ἔσται τὸ αὐτὸν κατὰ τὸ αὐτὸν καὶ ἀγαθὸν καὶ κακόν, οὐδὲ τοῦ αὐτοῦ φθορὰ καὶ γένεσις ἡ αὐτὴ κατὰ τὸ αὐτὸν δύναμις οὔτε αὐτοδύναμις ἡ αὐτοφθορά.

Τὸ μὲν οὖν αὐτοκακὸν οὔτε ὅν οὔτε ἀγαθὸν οὔτε γενεσιουργὸν οὔτε ὄντων καὶ ἀγαθῶν ποιητικόν, τὸ δὲ ἀγαθόν, ἐν οἷς μὲν ἀν τελέως ἐγγένηται, τέλεια ποιεῖ καὶ ἀμιγῆ καὶ ὀλόκληρα ἀγαθά, τὰ δὲ ἥττον αὐτοῦ μετέχοντα καὶ ἀτελῆ ἔστιν ἀγαθὰ καὶ μεμιγμένα διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἀγαθοῦ. Καὶ οὐκ ἔστι καθόλου τὸ κακὸν οὔτε ἀγαθὸν οὔτε ἀγαθοποιόν, ἀλλὰ τὸ μᾶλλον ἡ ἥττον τῷ ἀγαθῷ πλησιάζον ἀναλόγως ἔσται ἀγαθόν, ἐπείπερ ἡ διὰ πάντων φοιτῶσα παντελῆς ἀγαθότης οὐ μέχρι μόνον χωρεῖ τῶν περὶ αὐτὴν παναγάθων οὐσιῶν, ἐκτείνεται δὲ ἕως τῶν ἐσχάτων, ταῖς μὲν ὀλικῶς παροῦσα, ταῖς δὲ ὑφειμένως, ἄλλαις δὲ ἐσχάτως, ώς ἔκαστον αὐτῆς μετέχειν δύναται τῶν ὄντων.

Καὶ τὰ μὲν πάντη τοῦ ἀγαθοῦ μετέχει, τὰ δὲ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐστέρηται, τὰ δὲ ἀμυδροτέραν ἔχει τοῦ ἀγαθοῦ μετουσίαν καὶ ἄλλοις | κατὰ ἐσχατον ἀπήχημα πάρεστι τάγαθόν. Εἰ γὰρ μὴ ἀναλόγως ἐκάστῳ τάγαθὸν παρῆν, ἦν ἀν τὰ θειότατα καὶ πρεσβύτατα τὴν τῶν ἐσχάτων ἔχοντα τάξιν. Πῶς δὲ καὶ ἦν δυνατὸν μονοειδῶς πάντα μετέχειν τοῦ ἀγαθοῦ μὴ πάντα ὄντα ταύτως εἰς τὴν ὀλικὴν αὐτοῦ μέθεξιν ἐπιτήδεια;

Νῦν δὲ τοῦτο ἔστι τῆς τοῦ ἀγαθοῦ δυνάμεως «τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος», ὅτι καὶ τὰ ἐστέρημένα καὶ τὴν ἑαυτοῦ στέρησιν δυναμοῖ κατὰ τὸ ὅλως αὐτοῦ μετέχειν. Καὶ εἰ χρὴ